

УДК 338.245

Жук О. І.

olha.zhuk@pnu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0001-8519-5529

*к.е.н., доц., доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

Гой Н. В.

nataliya.hoy@pnu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0001-7293-6527

*к.е.н., доц., доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті визначено проблеми, з якими сьогодні стикнулася наша держава, економіка та бізнес у зв'язку з запровадження воєнного стану. На основі даних досліджень визначено роль державного регулювання та стимулювання у розвитку економіки та бізнесу. Розглянуто стан підтримки бізнесу урядом країни. Визначено, що урядом України прийнято цілу низку законів, норми яких спрямовані на зменшення податкового навантаження на діяльність суб'єктів бізнесу та стимулювання його розвитку. Проаналізовано прийняті урядом закони, якими внесено зміни до податкового законодавства з метою підтримки бізнесу та розвитку економіки на період дії воєнного стану. На основі проведених досліджень та аналізу прийнятих законів визначено основні зміни та заходи, що стосуються політики адміністрування та оподаткування діяльності суб'єктів господарювання. До таких змін відноситься мораторій на проведення перевірок, а з часом часткове відновлення їх. В цьому аспекті досліджено, які види перевірок не проводяться, а які перевірки дозволено. Обґрунтовано умови, порядок та терміни проведення фактичних та камеральних перевірок. Визначено умови, за яких суб'єкти господарювання звільняються від відповідальності за недотримання норм податкового законодавства під час дії воєнного стану. Досліджено, які саме податкові пільги передбачено для платників єдиного податку та умови його нарахування, а також щодо сплати та звітування єдиного соціального внеску. Визначено можливості переходу на спрощену систему оподаткування за ставкою 2% для платників третьої групи, а також обмеження щодо обрання, чи переходу на спеціальну групу. Проведено аналіз змін, які стосуються штрафних санкцій у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій. Досліджено, що на період дії воєнного стану та рік після його скасування платники податків звільняються від сплати земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, екологічного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, якщо об'єкти розташовані на територіях, на яких ведуться, чи велися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих російською федерацією.*

Ключові слова: стимулювання бізнесу, податкове стимулювання, підтримка розвитку бізнесу, адміністрування податків під час воєнного стану, платники податку.

Zhuk Olha

olha.zhuk@pnu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0001-8519-5529

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor
at the Department of Management and Business Administration,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk*

Hoi Nataliia

nataliya.hoy@pnu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0001-7293-6527

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor
at the Department of Management and Business Administration,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk*

TAX ENCOURAGEMENT OF BUSINESS DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF WAR

Abstract. The article identifies the problems that our state, economy and business are facing today, particularly in connection with the introduction of martial law. Based on these studies, the role of state regulation and stimulation in the development of the economy and business has been determined. Considered the state of business support of the country's government. It was determined that the government of Ukraine adopted a number of laws, the norms of which are aimed at reducing the tax burden on the activities of business entities and stimulating its development. The laws adopted by the government, which amended the tax legislation in order to support business and develop the economy during the period of martial law, were analyzed. On the basis of the conducted research and analysis of the adopted laws, the main changes and measures related to the policy of administration and taxation of business entities have been determined. These changes include a moratorium on inspections, and eventually their partial restoration. In this aspect, it was investigated which types of inspections are not carried out, and which inspections have been resumed. The conditions, procedure and terms of actual and camera inspections are substantiated. The conditions under which business entities are released from liability for non-compliance with tax legislation during martial law are defined. It has been studied which tax benefits are provided for single tax payers and the conditions for calculation, payment and reporting of the single social contribution. The possibilities of switching to a simplified taxation system at the rate of 2% for taxpayers of the third group, as well as restrictions on choosing or switching to a special group, are defined. An analysis of changes related to fines in the field of application of registrars of settlement operations was carried out. It has been investigated that for the period of martial law and the year after its cancellation, taxpayers are exempted from paying land tax and rent for land plots of state and communal property, environmental tax, and tax on real estate, other than the land plot, if the objects are located in the territories where hostilities are or have been conducted, or in the territories temporarily occupied by the Russian Federation.

Key words: business incentives, tax incentives, business development support, tax administration during martial law, taxpayers.

JEL Classification: M10, M21

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>

Постановка проблеми. Бізнес та його постійний розвиток є важливою складовою економіки держави. Розвиток бізнесу це забезпечення населення робочими місцями, це наповнення дохідної частини бюджету, це вирішення проблем соціального, економічного та суспільного характеру. Сьогодні суб'єкти бізнесу так, як і економіка України в цілому опинились в складному становищі через воєнні дії. Однак в такий важкий час дуже важливо, щоб економіка працювала та наповнювалася бюджет держави. Більшість суб'єктів бізнесу зменшили свою активність, а в деяких регіонах взагалі припинили діяльність, це все негативно відображається на економіці держави. Сьогодні, як ніколи, важливим питанням є розробка ефективної державної політики підтримки бізнесу та створення сприятливих умов для його розвитку особливо у частині оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стимулювання розвитку бізнесу завжди є актуальна, оскільки саме бізнес є рушійною силою будь-якої економіки. Держава зацікавлена у розвитку і підтримці бізнесу, від рівня розвитку та прибутковості бізнес-структур залежить розвиток економіки країни. Значний внесок у дослідження питання щодо стимулювання та підтримки біз-

несу зробили Стрілець В. Ю., Гордієнко А. О., Дикань О. В., Сидоренко І. М., Дячун О. Д., Прокопєць Л. В., Жирко С. О., Якушева О. В. Кобеля З. І. Проте сьогодні бізнес через воєнні дії, які мають вкрай негативний вплив на його розвиток та економіку країни загалом, потребує особливої уваги з боку держави та уряду щодо його підтримки.

Постановка завдання. Метою статті є визначення та аналіз прийнятих урядом змін та заходів в системі оподаткування для підтримки та стимулювання розвитку бізнесу в період дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки податкові надходження від суб'єктів господарювання складають основну дохідну частину бюджету, а це в середньому 85–90% надходжень до бюджету, тому урядом прийнято рішення щодо створення умов для виживання бізнесу в умовах війни. Так, урядом України прийнято ряд законів, якими внесено зміни до податкового законодавства з метою підтримки бізнесу та розвитку економіки. Змін зазнали процедури адміністрування, обліку і контролю платників податків на період дії воєнного стану. Одна з перших змін – запровадження мораторію на проведення перевірок. Так, законом України “Про внесення змін до

Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану” 2120-ІХ від 15.03.2022 р. передбачено, що на час воєнного стану проведення перевірок припиняється, а розпочаті перевірки до 24 лютого 2022 року зупинено [1].

Однак є виключення, на час воєнного стану можуть проводитися фактичні та камеральні перевірки.

Фактичні перевірки проводяться за місцем здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Фактична перевірка проводиться за наявності хоча б однієї з таких підстав [2]:

– отримання у встановленому законодавством порядку від державних органів або органів місцевого самоврядування інформації, що свідчить про можливі порушення платником податків законодавства про ціни і ціноутворення;

– отримання письмового звернення споживача, оформленого відповідно до закону, про порушення платником податків установленого порядку формування, встановлення й застосування державних регульованих цін.

Камеральні перевірки проводяться у приміщеннях Державної податкової служби:

– декларацій чи уточнюючих розрахунків пов'язаних з бюджетним відшкодуванням на підставі заяви доданої до декларації з податку на додану вартість;

– податкових декларацій платників єдиного податку четвертої групи.

При проведенні незаборонених перевірок, у разі виявлення порушень до порушника можуть бути застосовані штрафні санкції. Однак у наслідок фактичних перевірок не застосовуються покарання за порушення порядку здійснення розрахункових операцій, крім порушення, які здійснено під час реалізації підакцизних товарів.

Крім того протягом трьох місяців від дня скасування воєнного стану встановлено мораторій на документальні перевірки щодо сплати єдиного соціального внеску [3].

Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану” № 2173-ІХ від 01.04.2022 податкових органів на період дії воєнного стану наділено повноваженнями в межах проведення фактичних перевірок платників податків, щодо здійснення контролю у сфері ціноутворення [2].

Однак 27.05.2022 року набрав чинності закон України від 12.05.2022 року № 2260-ІХ “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного

стану”, яким відновлено проведення перевірок та визначено порядок і терміни їх проведення [4].

Отже, з 27.05.2022 р. податковими органами можуть проводитися наступні перевірки [4]:

1. Камеральні перевірки.

2. Документальні позапланові перевірки, у разі наявності підстав:

– реорганізації чи припинення діяльності юридичної особи, припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, порушення справи про банкрутство;

– платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість, більше 100 тис. гривень;

– отримано інформацію про порушення валютного законодавства щодо дотримання термінів надходження товарів за імпорними операціями та (або) валютної виручки за експортними операціями;

– за зверненням платника податків.

3. Фактичні перевірки.

Наступний важливий момент у підтримці бізнесу це послаблення вимог для платників податку, які обрали спрощену систему оподаткування. Відповідно до закону України № 2120-ІХ з 1.04.2022 р. до скасування воєнного стану фізичні особи-підприємці – платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок [1].

При цьому такими особами декларація платника єдиного податку – фізичної особи-підприємця не заповнюється за період, в якому єдиний податок не сплачувався.

Щодо платників єдиного податку третьої групи, слід відмітити, що її можуть обрати, як фізичні особи-підприємці так і юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми, якщо протягом календарного року у них обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. Також до таких суб'єктів господарювання не застосовуються обмеження щодо найманих працівників.

Створення спеціальної групи єдиного податку за ставкою 2% для платників єдиного податку третьої групи має велике значення для розвитку та підтримки бізнесу. Однак законодавцем передбачено обмеження щодо обрання, чи переходу на спрощену систему оподаткування за ставкою 2%. Обмеження стосуються суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з обміну іноземної валюти, операції з корисними копалинами та деякими підакцизними товарами, нерезиденти, фінансові компанії, філії, представництва та підрозділи неплатників єдиного податку.

Якщо платник податку обрав ставку єдиного податку 2% і до переходу був платником податку на додану вартість, в такому випадку всі податкові обов'язки з податку на додану вартість призупи-

няються й звільняються від нарахування та сплати податку на додану вартість.

Відповідно до Закон України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” з 01.01.22 р. є обов’язковим застосування реєстраторів розрахункових операцій [5], однак у зв’язку з воєнним станом, санкції за порушення норм даного закону не застосовуються, проте це не поширюється за порушення здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів [6]. Такі дії уряду значно полегшують ведення бізнесу, адже це нововведення тільки почало діяти з початку року і до запровадження воєнного стану не всі суб’єкти господарювання встигли зареєструвати реєстратори розрахункових операцій. Однак, використання реєстраторів розрахункових операцій при здійсненні розрахунків є необхідним і після скасування воєнного стану необхідно відновити обов’язковість дотримання норм закону.

Зміни також торкнулися Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування”. Відповідно до внесених змін, фізичні особи-підприємці, особи, які проводять незалежну професійну діяльність та члени фермерського господарства за власним рішенням мають право не сплачувати єдиний соціальний внесок за себе та не сплачувати єдиний внесок за призваних працівників на військову службу під час мобілізації [1].

Також передбачено звільнення від сплати деяких податків і зборів. Так, тимчасово, на період з 1.03.2022 р. по 31.12.2022 р., наступного за роком, у якому припиниться, чи скасується воєнний, надзвичайний стан, якщо об’єкти розташовані на територіях, на яких ведуться, чи велися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих російською федерацією, звільнено:

- від плати за землю (земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності);
- від загального мінімального податкового зобов’язання з власників землі;
- від екологічного податку, якщо стаціонарні джерела забруднення розташовані на окупованих територіях;
- від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Якщо дані об’єкти були пошкоджені внаслідок військової агресії росії також звільняються від оподаткування [1].

Також змінами передбачено, що платники податків, які не мають змоги своєчасно виконувати свої податкові зобов’язання зі сплати податків і зборів та подання звітності звільняються від відповідальності за недотримання норм податко-

вого законодавства. Однак, після скасування воєнного стану податковий обов’язок повинен бути виконаний протягом 6 місяців [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, з метою підтримки бізнесу урядом було прийнято ряд змін до податкового законодавства на період дії воєнного стану, основними серед яких є: часткова відміна проведення перевірок; звільнення від відповідальності за недотримання норм податкового законодавства; податкові пільги для платників єдиного податку та єдиного соціального внеску; відміна штрафних санкцій у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій. Прийняті зміни забезпечать суб’єктам бізнесу подальший їх розвиток та відновлення економіки загалом.

Сьогодні податкове регулювання держави спрямоване на підтримку та розвиток суб’єктів бізнесу і значною мірою відрізняється від довоєнного періоду. До завершення воєнного стану податкове законодавство ще неодноразово зазнаватиме змін, тому суб’єктам бізнесу необхідно слідкувати за змінами, які будуть прийняті для їх підтримки та розвитку економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01 квітня 2022 р. № 2173-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>.
3. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375>.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2260-IX. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/zakoni-ukraini/77361.html>.
5. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06 травня 1995 № 265/95 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03 березня 2022 р. № 2118-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

REFERENCES

1. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shchodo diyi norm na period diyi voyennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 roku № 2120-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20>.

2. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shchodo administruvannya okremyh podatkov period voyennoho, nadzvychaynoho stanu: Zakon Ukrainy vid 01.04.2022 roku № 2173-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>.

3. Podatky pid chas viyny: vse shcho treba znaty biznesu available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375>.

4. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshyh zakoniv Ukrainy shchodo osoblyvostey podatkovoho administruvannya podatkov, zboriv

ta yedynoho vnesku pid chas diyi voyennoho, nadzvychaynoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2022 roku № 2260-IX, available at: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77361.html>.

5. Pro zastosuvannya reyestratoriv rozrahunkovyh operacij u sferi torhivli hromatskoho harchuvannya ta posluh: Zakon Ukrainy vid 06.05.1995 roku № 265/95, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostey opodatкування ta podannya zvitnosti u period diyi voyennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 roku № 2118-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

Стаття надійшла до редакції 04 серпня 2022 р.